

Др Јелена ЋЕРАНИЋ*

ПАТЕНТНА ЗАШТИТА ПРОНАЛАЗАКА У МЕЂУНАРОДНОМ, ЕВРОПСКОМ И НАЦИОНАЛНОМ ПРАВУ

Апстракт: Рад је посвећен патентној заштити проналазака која се може анализирати на три нивоа: међународном, европском и националном. Све до краја 19. века природа и обим патентне заштите имали су искључиво национални домет. Међутим, убрзани развој технологије допринео је томе да се патентна заштита прошири и на иностране земље. Најпре је 1883. године донета Париска конвенција као кровни међународни документ у области права индустријске својине. На основу одредби ове конвенције је 1970. године потписан Уговор о сарадњи у области патената који је отворен за све земље света. Када је реч о европском континенту, 1973. године донета је Конвенција о издавању европских патената. Ова конвенција регионалног карактера није део правних тековина ЕУ. Стога ЕУ деценијама настоји да установи јединствен систем заштите проналазака на тлу ЕУ. Након бројних неуспелих покушаја, у децембру 2012. године усвојен је законодавни пакет којим се успоставља унитарна патентна заштита. Унитарни патент је заправо европски патент са унитарним дејством на територији држава чланица ЕУ које учествују у ближој сарадњи. Унитарна патентна заштита се још не примењује, али очекује се да ће почети ускоро.

Кључне речи: национални патент, европски патент, унитарни патент, међународно право, Европска унија.

1. УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Проналазак представља решење одређеног техничког проблема. Другим речима, проналазак је интелектуално добро које се састоји од упутства о техничком начину и техничким средствима којима се решава одређени технички проблем.¹

* Виши научни сарадник Института за упоредно право у Београду,
Доцент, Правни факултет Универзитета у Бањалуци, ceranicj@gmail.com

¹ Слободан Марковић, Душан Поповић, *Право интелектуалне својине*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2013, 94.

Патент је назив за субјективно право које се, на основу прописа који чине патентно право, признаје проналазачу или његовом правном следбенику поводом проналаска.² Дакле, носилац патента овлашћен је да забрани или допусти свима да привредно користе патентирани проналазак. Односно, носилац патента је овлашћен да на искључив начин привредно користи патентирани проналазак. Под привредним коришћењем патентираног проналаска подразумева се, пре свега, израда производа на основу проналаска, стављање производа у промет и њихова употреба.

Историјски гледано, све до краја 19. века, природа и обим патентне заштите проналазака имали су искључиво национални домет. У 20. веку, међутим, ситуација је почела да се мења јер су државе увиђале да им национална тржишта више нису довољна. Већ тада су носиоци патената испољавали жељу да се патентна заштита прошири и на иностране земље у које би проналасци могли да се извозе или у којима би могли да се примењују у производњи.³

Прелаз из 20. у 21. век означава се као почетак епохе информационог друштва, друштва заснованог на економији знања, глобалног друштва у којем се потенцирају економски и политички значај интелектуалне својине.⁴ Патентна заштита се данас може посматрати кроз призму међународних, европских и националних прописа.

2. УГОВОР О САРАДЊИ У ОБЛАСТИ ПАТЕНТА

С обзиром на шароликост националних прописа и потребу за патентном заштитом проналазака и изван граница националног тржишта, у Паризу је 1883. године сазвана дипломатска конференција⁵ на којој је усвојен акт под називом „Конвенција за заштиту индустријске својине“. Овом конвенцијом основана је Унија за заштиту индустријске својине, познатија као Париска унија.

Једна од најзначајнијих тековина Париске конвенције је институт међународног првенства. „Суштина међународног првенства је у томе што једно лице, које је пријавило проналазак за заштиту у једној држави чланици Париске конвенције, има право да, приликом пријављивања за заштиту истог

² Слободан Марковић, *Право интелектуалне својине и информационо друштво*, Службени гласник, Београд, 2014, 57.

³ Јелена Ћеранић, *Унитарни патент*, Институт за упоредно право у Београду, Правни факултет Универзитета у Бањалуци, Београд, 2015, 14.

⁴ С. Марковић, *Op.cit.*, 15.

⁵ На конференцији је учествовало једанаест држава, међу којима је била и Краљевина Србија.

проналаска у некој другој држави чланици ове конвенције, ужива првенство које се рачуна од датума подношења оне прве пријаве. (...) Циљ права међународног првенства је да истом пријавиоцу олакша стицање патентне заштите у више држава, тако што ће смањити могућност да у периоду између подношења пријаве патента у две или више држава проналазак престане да испуњава услове за заштиту.”⁶

Ипак, у складу са убрзаним технолошким развојем у другој половини 20. века и све већим бројем проналазака који се пријављују за патентирање у великом броју држава, испоставило се да тешкоће у вези са подношењем пријаве патента за исти проналазак у више држава не могу бити отклоњене институтом међународног првенства. Наиме, рок међународног првенства од годину дана више није био довољан да се уредна патентна пријава поднесе у већем броју земаља, узимајући у обзир превођење пријава на различите језике, контактирање са локалним патентним заступницима, прилагођавање пријаве националним прописима сваке државе, плаћање одговарајућих такси итд.

Како би се ови недостаци превазишли, на дипломатској конференцији у Вашингтону 1970. године, закључен је Уговор о сарадњи у области патената (УСП). Његов циљ је, с једне стране, да обједини поступак пријављивања проналазака у више држава путем једне међународне пријаве патента и самим тим поједностави поступак пријављивања за пријавиоца, а с друге стране, да националним патентним управама олакша поступак испитивања пријава. Дакле, УСП не делује у смеру уједначавања патентних прописа држава уговорница.

На основу УСП-а, сам поступак патентирања одређеног проналаска у више држава састоји се од две фазе – међународне и националне.

2.1. Међународна фаза

Прва, међународна фаза, почиње тиме што се подноси међународна пријава патента прописној патентној управи (уреду примаоцу), а то је најчешће национални патентни завод подносиоца пријаве. Уред прималац, након провере формалне уредности пријаве, признаје међународној пријави датум подношења. Чин признања има ефекат правне фикције да је пријавилац поднео уредну националну пријаву патента за проналазак на који се односи у свим назначеним државама на дан подношења међународне пријаве. Националне патентне управе назначених држава имају обавезу да у року од 30 месеци од дана првенства међународне пријаве не отпочињу

⁶ С. Марковић, Д. Поповић, *Op.cit.*, 114–115.

поступак по пријави, већ да чекају даљи развој поступка у међународној фази.

Уред прималац шаље један примерак међународне пријаве Светској организацији за интелектуалну својину (WIPO), која делује као међународни биро за државе чланице УСП-а, а други примерак Органу за међународни решерш (претраживање).⁷ Задатак овог органа је да утврди стање технике које је релевантно за испитивање новости и инвентивног нивоа пријављеног проналаска. Резултат овог испитивања је извештај о међународном решершу, који садржи само листу ознака докумената чији садржај чини релевантно стање технике, без икаквих оцена о патентбилности проналаска. Извештај се доставља подносиоцу пријаве и Међународном бироу.

Међународни биро објављује међународну пријаву у року од 18 месеци од датума првенства међународне пријаве и шаље примерак међународне пријаве патентној управи сваке од држава које је подносилац назначио у пријави.

2.2. Национална фаза

Друга, тзв. национална фаза, почиње онда када назначени уреди добију примерак међународне пријаве и извештај о међународном решершу. Сваки назначени уред тада наставља поступак по пријави на основу националних прописа. Иако национална патентна управа не мора посебно да утврђује стање технике јер већ постоји извештај о међународном решершу, сам тај извештај не обавезује назначену патентну управу. Она суверено, по окончању поступка, доноси одлуку о признању националног патента.

2.3. Факултативна фаза

У оквиру поступка заштите проналазака на основу УСП-а, постоји још једна тзв. факултативна фаза, која заправо представља продужетак прве, међународне фазе. Наиме, на захтев пријавиоца Међународни биро шаље међународну пријаву и извештај о међународном решершу надлежном Органу за међународно претходно испитивање.⁸ Овај орган има задатак да у писаном облику формулише мишљење о томе да ли проналазак који је

⁷ Орган за међународни решерш је национална или наднационална патентна управа која испуњава прописане услове у погледу кадрова и техничко-документационе опремљености којем је скупштина УСП-а поверила тај мандат.

⁸ Ову функцију обављају исте патентне управе које већ обављају функцију Органа за међународни решерш.

предмет међународне пријаве испуњава услове новости, инвентивног нивоа и привредне применљивости. Извештај о међународном претходном испитивању садржи само мишљење о патентбилности проналаска, без детаљних образложења. Он се доставља патентним управама оних држава које је пријавилац навео у пријави, а оне даљи поступак спроводе на основу националног закона. Ни овај извештај нема обавезујућу правну снагу. Дакле, изабрани уред самостално и суверено доноси одлуку о признању или одбијању националног патента.⁹

2.4. Предности УСП-а

УСП пружа низ предности. Предности за пријавиоца су поједностављење и појефтинијење подношења пријаве патента за исти проналазак у више држава; одлагање свих послова и плаћања такси у вези са поступком патентирања пред националним патентним управама страних држава до истека рока од 30 месеци од датума првенства међународне пријаве. Предности за националне патентне управе су могућност уштеде у времену и раду на утврђивању релевантног стања технике, што је најтежи део посла приликом испитивања пријаве патента; могућност ослањања на извештаје које су урадиле најопремљеније патентне управе на свету.¹⁰

Очигледно је да УСП није замишљен да делује у смеру уједначавања националних прописа држава чланица, изузимајући одредбу којом је утврђено да државе чланице не смеју прописивати друге и додатне услове у погледу форме међународне пријаве патента у односу на оне које је предвидео УСП. Ипак, с обзиром на то да Орган за међународно претходно испитивање у свом извештају полази од дефиниције услова каква је дата у УСП-у, може се закључити да УСП посредно рачуна на унификацију националних прописа у погледу услова патентбилности проналазака.¹¹

3. КОНВЕНЦИЈА О ИЗДАВАЊУ ЕВРОПСКИХ ПАТЕНАТА

Конвенција о издавању европских патената (КЕП) закључена је 1973. године и има регионални карактер, што значи да јој могу приступити само европске државе. Једна од специфичности КЕП-а огледа се у томе што круг проналазача, односно њихових правних следбеника који имају право да се позивају на КЕП, није ограничен држављанством, пребивалиштем/ седиштем

⁹ С. Марковић, Д. Поповић, *Op.cit.*, 314–316.

¹⁰ *Ibid.*

¹¹ *Ibid.*, 317.

или другом правном чињеницом. Дакле, свако правно или физичко лице на свету овлашћено је да поднесе европску пријаву и под прописаним условима стекне европски патент.¹²

Конвенција садржи три групе норми: права којом се оснива Европска патентна организација (ЕПО), друга којом се установљава систем материјалноправних норми којима се уређују услови, облик и трајање правне заштите проналазака и трећа којом се успоставља административни поступак за патентну заштиту проналазака.

3.1. Европска патентна организација

Европска патентна организација је национална организација основана са задатком да води поступак признања европских патената. Њени органи су Европски завод (уред) за patente (ЕЗП) и Управни савет. Управни савет има управљачку и контролну функцију у ЕПО-у, док је ЕЗП централни стручно-административни и извршни орган који примењује материјално европско патентно право. Службени језици на којима ЕЗП води поступак су енглески, немачки и француски.

3.2. Материјалноправне норме

Материјално европско патентно право представља скуп норми садржаних у КЕП-у, које уређују: предмет патентне заштите, услове патентбилности проналаска, лица која имају право на европски патент, правне учинке европске пријаве и европског патента, дужину трајања европског патента и утицај европског патентног права на национални правни систем.

Оно што је карактеристично за заштиту проналазака европским патентом је да „материјално европско патентно право, на наднационални начин, уређује патентну заштиту проналазака од тренутка подношења европске пријаве до тренутка признавања европског патента. Од тренутка признавања европског патента, у начелу престаје применљивост наднационалних норми, те се европски патент 'распада' на онолико независних националних патената колико има земаља чланица КЕП-а које је пријавилац у европској пријави назначио као државе у којима жели патентну заштиту за свој проналазак. Сваки од тих патената, који се даље назива европски патент, наставља да траје у појединој држави, подвргнут

¹² *Ibid.*

прописима националног патентног права. Његова правна судбина је независна у односу на правну судбину осталих европских патената за исти проналазак који су признати на основу одлуке ЕЗП-а.¹³

Однос материјалног европског патентног права и националног патентног права је такав да ова два система постоје паралелно. Другим речима, материјално европско патентно право не дира у национално патентно право. Међутим, европски патент се, након што је признат, улива у национални патентни систем и подвргава истом режиму као и да га је признала национална патентна управа. Изузетно, материјално европско патентно право, као наднационално, задржава примат над националним правом и после преласка европског патента у тзв. националну фазу, само у неколико случајева који су прописани у КЕП-у.

3.3. Поступак заштите

Поступак признања европског патента почиње подношењем пријаве европског патента ЕЗП-у или националној патентној управи земље чланице ЕПО-а која је прослеђује ЕЗП-у. У европској пријави мора бити назначена бар једна држава чланица ЕПО-а, мада се у пракси најчешће назначава од три до пет или више земаља.

Након провере да ли испуњени формални услови уредности, европској пријави признаје се датум подношења. Та чињеница има ефекат правне фикције да је тог дана у свим назначеним државама поднесена национална пријава патента. ЕЗП израђује решершни извештај чији је циљ да утврди релевантност стања технике, тј. да попише сва расположива документа из којих се може утврдити новост и инвентивни ниво пријављеног проналаска. Овај извештај се шаље пријавиоцу.

По истеку рока од осамнаест месеци, ЕЗП објављује европску пријаву заједно са решершним извештајем и ова објава има у свим назначеним државама ефекат националне објаве пријаве патента.

У року од шест месеци од објављивања европске пријаве, пријавилац има право да поднесе ЕЗП-у захтев за потпуно испитивање услова за признање европског патента. У случају да такав захтев изостане, сматра се да је европска пријава повучена. Циљ потпуног испитивања пријаве је да се на основу решершног извештаја установи да ли пријављени проналазак испуњава материјалноправне услове за патентну заштиту. По окончању

¹³ *Ibid*, 318.

потпуног испитивања, ЕЗП доноси и објављује одлуку о томе да ли признаје европски патент.¹⁴

3.4. Предности и неостаци КЕП-а

Дакле, једино је поступак за добијање европског патента централизован и завршава се издавањем онолико националних патената колико је држава наведено у пријави. Када ЕЗП изда патент, он мора да буде признат у свакој држави уговорници која је назначена у пријави. Другим речима, европски патент постаје сноп националних патената.¹⁵

Захваљујући оваквом систему заштите поступак је централизован, те смањен број пријава и такси, као и осталих административних трошкова. Осим тога, уведена је комплетна претходна провера испуњености материјалних услова. Обе карактеристике допринеле су томе да добијање националне патентне заштите путем ЕЗП-а унутар и изван ЕУ буде веома примамљиво, посебно за државе које нису чланице Уније и подносиоце захтева који нису из Европе.¹⁶

Упркос овим предностима, заштита проналазака европским патентом и даље подразумева територијалну фрагментацију патентне заштите у Европи. Стога, са становишта ЕУ, овакав систем није у складу са принципима јединственог тржишта и уопште циљем европских интеграција.¹⁷

Као највећи недостаци система заштите проналазака европским патентом, из перспективе носилаца патента, издвајају се: високи трошкови превођења и објављивања, високе таксе за одржавање, сложен административни поступак, и на послетку, али не и најмање важна правна несигурност.¹⁸ Ови недостаци допринели су интензивирању рада на успостављању јединственог патента ЕУ, а у сврху задобијања повољнијег положаја ЕУ на тржишту проналазака.

¹⁴ J. Ђеранић (2015), 17.

¹⁵ Marc Rees, „Le brevet unique européen et logiciel”, <http://www.pcinpact.com/dossier/brevet-unitaire-europeen-logiciel-/205-5.htm>, приступ: 14. март 2017.

¹⁶ Hans Ullrich, „Select from Within the System: The European Patent With Unitary Effect”, *Max Planck Institute for Intellectual Property and Competition Law Research Paper*, бр. 12-11 (2012a), 15.

¹⁷ J. Ђеранић (2015), 18.

¹⁸ Nina Machek, „How 'Unitary' is the Unitary Patent?”,

http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2407357, приступ 22. март 2017.

4. УНИТАРНИ ПАТЕНТ

Значај јединственог система заштите проналазака на тлу Старог континента препознат је крајем педесетих година прошлог века, одмах након оснивања Европских заједница. Ипак, до доношења аката о успостављању унитарне патентне заштите прошло је више деценија. Преговори између држава чланица сваки пут су се завршавали неуспехом, пре свега због њиховог неслагања у вези са режимом превођења.¹⁹

Иако су у међувремену донети УСП и КЕП, они нису на адекватан начин могли да одговоре на потребу за успостављањем јединственог система заштите проналазака на тлу ЕУ. С једне стране, УСП не делује у смеру уједначавања патентних прописа држава уговорница, а и заштита се не односи само на државе европског континента. А с друге стране, када је реч о КЕП-у, патентни списи и патентни захтеви преводе се на националне језике што доприноси повећању тршкова. Поврх тога, одржавање европског патента подразумева плаћање годишње таксе у свакој земљи, регистрацију сваког преноса и других права, као и плаћање домаћих заступника који воде рачуна о усаглашавању европског патента с националним прописима.²⁰

Стога је почетком новог миленијума интензивирао рад на успостављању патента ЕУ. Међутим, и тада се као спорно појавило питање режима превођења патентних списа. Неслагање међу државама чланицама премошћено је тако што се прибегло механизму ближе сарадње. Реч је о механизму предвиђеном Уговорима који омогућава државама чланицама ЕУ да успоставе сарадњу и по питањима о којима није постигнут споразум међу свим чланицама ЕУ.²¹ Најзад, дана 11. децембра 2012. усвојен је тзв. патентни законодавни пакет који се састоји од три компоненте: Уредбе о спровођењу ближе сарадње у области успостављања унитарне патентне заштите (УУПЗ),²² Уредбе о спровођењу ближе сарадње у области

¹⁹ Вид. Felix Addor, Claudia Mund, „A Patent Court for Europe”, 4th *St. Gallen International Dispute Resolution Conference*, University of St. Gallen, 2012, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2236470, приступ 22. 03. 2017; Јелена Ћеранић, „О успостављању јединственог поступка решавања патентних спорова у Европи“, *Право и привреда*, бр. 7–9/2014, 71–84.

²⁰ Јелена Ћеранић, „Предлог новог система заштите проналазака у ЕУ – патент Уније“, *Право и привреда*, бр. 7-9/2012, 361.

²¹ Вид. Радован Вукадиновић, „Диференцијална интеграција као спасоносни метод интеграције или дезинтеграције ЕУ“, *Правна ријеч*, бр. 39/2014, 514-560; Јелена Ћеранић, „Механизам ближе сарадње – од Уговора из Амстердама до Уговора из Лисабона“, *Правни живот*, бр. 12/2010, 501-606.

²² Уредба (ЕУ) бр. 1257/2012 од 17. децембра 2012. о спровођењу ближе сарадње у области успостављања унитарне патентне заштите, 2012, Службени лист ЕУ, 2012, бр. Л 361.

успостављања унитарне патентне заштите која се тиче превођења (УУПЗП)²³ и Споразума о Јединственом патентном суду (СЈПС).²⁴

Уредбе су објављене 31. децембра 2012. у Службеном листу ЕУ, а ступиле су на снагу 20. јануара 2013. Предвиђено је да ће почети да се примењују од 1. јануара 2014. или од датума ступања на снагу СЈПС, у зависности од тога који од та два датума наступи касније.

4.1. Уредба о спровођењу ближе сарадње у области успостављања унитарне патентне заштите

Члан 118, став 1. Уговора о функционисању ЕУ предвиђа да Европски парламент и Савет успостављају мере за стварање европских права интелектуалне својине како би се обезбедила униформна заштита у Унији. Стога овај члан представља правни основ за доношење Уредбе о спровођењу ближе сарадње у области успостављања унитарне патентне заштите. Уредбом је униформна заштита унитарног патента осигурана на традиционалан начин. Предвиђено је да европски патент са унитарним дејством обезбеђује униформну заштиту и има једнако дејство у свим државама чланицама ЕУ које учествују у ближој сарадњи.

Уредбом је прецизирано да се унитарно дејство појављује тек пошто ЕЗП призна патент са истим сетом патентних захтева за све државе чланице према постојећем поступку предвиђеном КЕП-ом и затим, на захтев носиоца европског патента, прописно заведе унитарно дејство у Регистар. Према томе, подношење захтева, испитивање и поступак признања унитарног патента остају исти као и за тзв. класични европски патент. Што се тиче поступака у вези са повредама, ограничењима и опозивом унитарног патента пред ЕЗП-ом, и они се спроводе на исти начин као и у случају европског патента.

Када је једном регистровано унитарно дејство, патент се сматра јединственим правом ЕУ и зато може бити ограничен, пренесен или опозван само, тј. истовремено у свим државама чланицама ЕУ које учествују у ближој сарадњи и потписале су и ратификовале СЈПС. Поступак плаћања административних такси и такси за одржавање патената је централизован, другим речима, све таксе се плаћају ЕЗП-у, а не појединачно сваком националном патентном заводу.

²³ Уредба (ЕУ) бр. 1260/2012 од 17. децембра 2012. о спровођењу ближе сарадње у области успостављања унитарне патентне заштите која се тиче превођења, 2012, Службени лист ЕУ, 2012, бр. Л 361.

²⁴ Споразум о јединственом патентном суду, <http://www.unified-patent-court.org/images/documents/upc-agreement.pdf>, приступ 22. март 2017.

Иначе, УУПЗ представља посебан споразум у смислу члана 142, став 1 КЕП-а на основу кога групе држава уговорница КЕП-а, склопивши посебан споразум који обезбеђује да европски патенти признати за те државе имају унитарни карактер на њиховим територијама, могу захтевати да се европски патент призна само заједнички за све државе чланице које учествују у ближој сарадњи. Међутим, с обзиром на то да је КЕП-ом предвиђено да само државе могу приступити Конвенцији (а не и међународне организације), остаје отворено да ли ће ЕУ моћи да иступа као „потпарол“ овог посебног аранжмана пред ЕЗП-ом.²⁵ С тим у вези, ЕУ и ЕЗП ће у најскорије време морати да изнађу решење за ово питање, нарочито уколико дође до тога да се све државе чланице ЕУ прикључе ближој сарадњи. Наиме, у том случају „група држава чланица“ (у смислу члана 142 КЕП-а) трансформисаће се у пројекат целе ЕУ, тачније ближа сарадња више неће постојати, јер ће унитарна патентна заштита постати једна од заједничких политика ЕУ.

Стварање унитарног права ЕУ које се признаје у складу са одредбама међународне конвенције, а које је изван директног домаћаја саме Уније, представља веома комплексан и јединствен правни феномен у оквиру правног система ЕУ. Стога поједине струје у теорији права заступају становиште да УУПЗ заправо додаје унитарно дејство европском патенту само као „узредну/споредну одлику“.²⁶

4.2. Уредба о спровођењу ближе сарадње у области успостављања унитарне патентне заштите која се тиче превођења

Режим превођења био је „камен спотицања“ или „јабука раздора“ приликом свих покушаја успостављања јединственог система заштите проналазака на тлу ЕУ. Упркос томе, одредбе предвиђене Уредбом о спровођењу ближе сарадње у области успостављања унитарне патентне заштите која се тиче превођења веома су једноставне и јасне.

Основна одредба која се односи на режим превођења патентних списа унитарног патента садржи директно упућивање на члан 14 КЕП-а којим је предвиђено да се списи европског патента објављују на језику поступка и да садрже превод само патентних захтева на друга два службена језика ЕЗП-а. Ово упућивање на КЕП не представља проблем јер је у фази објављивања унитарни патент заправо још класични европски патент. Даље, УУПЗ прецизира да се захтеви за унитарно дејство (као што је наведено у УУПЗ) подносе на језику поступка.

²⁵ Hans Ullrich, „Harmonizing Patent Law: The Untamable Union Patent”, *Max Planck Institute for Intellectual Property and Competition Law Research Paper*, 2012-03 (20126), 46–47.

²⁶ Вид. Ј. Ђеранић (2015), 50.

Приликом одређивања правила превођења пошло се од тога да су, у поређењу са укупним бројем постојећих патената, спорови доста ретки и тичу се само комерцијално вредних патената.²⁷ Стога УУПЗП предвиђа да је само у случају спора због повреде европског патента са унитарним дејством, носилац патента на захтев туженог или пак надлежног суда обезбеђује комплетан превод европског патента са унитарним дејством на службени језик било државе чланице у којој је до повреде дошло, било државе чланице у којој тужени има пребивалиште или на језик који се користи у поступцима пред тим судом.

4.3. Јединствени патентни суд

Паралелно са напорима да се успостави патент ЕУ, државе чланице покушавале су да се договоре и о јединственом поступку решавања патентних спорова. Један од највећих недостатака система заштите проналазака у оквиру ЕЗП-а је то што се свака тужба за повреду, поништај, противтужба или опозив европског патента подноси националном суду сваке назначене земље, што значи да се поступци воде одвојено. Према томе постоји опасност од умножавања патентних спорова, што слаби заштиту проналазака и доводи до фрагментације јединственог тржишта патената у Европи.

Након бројних неуспелих покушаја, Јединствени патентни суд (ЈСП) успостављен је међународним споразумом који је 19. фебруара 2013. потписало 25 држава чланица ЕУ. Нису га потписале Шпанија, Пољска и Хрватска. Иако су преговори о оснивању ЈПС-а вођени под окриљем Савета министара ЕУ, Споразум је закључен изван правног оквира ЕУ. Овај споразум представља класичан међународни уговор, те је организационо одвојен и суштински независтан од националних судова држава чланица ЕУ.

ЈПС надлежан је за спорове у вези са тзв. класичним европским патентом и европским патентом са унитарним дејством – унитарним патентом. Споразуму могу приступити само државе чланице ЕУ, што значи да државе чланице које не учествују у ближој сарадњи у области успостављања унитарне патентне заштите (Шпанија) могу да приступе, али не могу државе ЕЗП-а које нису чланице ЕУ (Швајцарска, Турска, Норвешка).²⁸

Споразум предвиђа, такође, да се ЈПС сматра судом држава чланица које су га потписале и зато, када је у питању право ЕУ, Суд има исте обавезе

²⁷ Н. Ullrich (2012б) 12, фн. 35.

²⁸ Ј. Ћеранић (2015), 64.

као и сваки национални суд држава чланица. Споразум предвиђа и одредбе о примату права ЕУ и поступку доношења претходне (прелиминарне) одлуке. ЈПС примењује право Уније у целости и поштује његов примат. Као заједнички суд држава чланица потписница Споразума, Суд сарађује са Европским судом правде како би обезбедио исправну примену и униформно тумачење права ЕУ. Одлуке Европског суда правде су обавезујуће за ЈПС.

Што се тиче структуре, ЈПС састоји се од Суда прве инстанце, Апелационог суда и Регистра. Децентрализовани Суд прве инстанце подељен је на одељења и у његовом саставу налазе се три различита типа одељења: локална, регионална и централно одељење.

Државе потписнице СЈПС дуго времена нису могле да се договоре о седишту Суда. Најзад, 2012. године постигнут је компромис на основу кога је предвиђено да седиште централног одељења буде у Паризу, а тематске јединице у Лондону (за људксе потребе и хемију, укључујући и фармацеутске производе)²⁹ и Минхену (за механички инжењеринг). Централна јединица у Паризу надлежна је за случајеве у вези са пословима у области транспорта, текстила, чврсте градње, физике и струје. Апелациони суд смештен је у Луксембургу, као и Регистар. Центар за обуку судија налази се у Будмпешти, док су патентна арбитража и Центар за медијацију подељени између Лисабона и Љубљане.

Предвиђено је да ће СЈПС ступити на снагу када га ратификује тринаест држава чланица које учествују у ближој сарадњи, укључујући Немачку, Француску и Уједињено Краљевство. Поступак ратификације и даље је у току. Очекује се да ће Споразум ступити на снагу у децембру 2017. године.

5. НАЦИОНАЛНИ ПАТЕНТ

Све до краја 19. века, природа и обим патентне заштите проналазака имали су искључиво национални домет. У 20. веку државе су почеле да увиђају да им национална тржишта више нису довољна и почеле да проширују заштиту и на инострана тржишта. У 21. веку ситуација се дијаментрално променила. Студија коју је у току 2011. године спровела Европска комисија указује да данас око четири одсто европских проналазача и предузетника (и мало већи број малих и средњих предузећа) бира

²⁹ Брексит је такође утицао на унитарну патентну заштиту. Остаје да се види да ли ће Уједињено Краљевство уопште ратификовати СЈПС. Али чак и тада питање је да ли Лондон може да задржи седиште централне јединице ЈПС. Милано се најчешће помиње као могуће решење за седиште централне јединице ЈПС уместо Лонодона.

националну заштиту најчешће само као први корак, како би на тај начин осигурали право првенства.³⁰

Свака земља уређује заштиту проналазака на националном тржишту у складу са својим унутрашњим патентним прописима. Исто тако, свака има национални завод (уред) који одлучује о признању или одбијању патентне заштите, заснивајући своју одлуку на националном законодавству. Када је једанпут признат, национални патент уписије се у национални патентни регистар. Важење националног патента ограничено је на територију државе чланице у којој је патент признат.

Национална заштита није, ипак, толико „национална“ као што то на први поглед изгледа. Паралелно са постојањем националних система заштите проналазака, с једне стране, и неколицине неуспелих покушаја да се *de jure* успостави наднационални систем заштите проналазака (превасходно на тлу ЕУ), с друге стране, државе су, корак по корак, уједначавале националне патентне законе путем *de facto* хармонизације.

У Републици Србији патентна заштита проналазака уређена је на основу Закона о патентима.³¹ Осим тога, РС је потписница Уговора о сарадњи у области патената који је ратификовала 1996. године Законом о потврђивању Уговора о сарадњи у области патената, са правилником за спровођење Уговора о сарадњи у области патента,³² као и Конвенције о признању европских патената коју је ратификовала 2010. године Законом о потврђивању Конвенције о признавању европских патената.³³ Што се тиче унитарне патентне заштите, с обзиром на то да РС није чланица ЕУ, не може учествовати у истој. Уколико пак приступи ЕУ, имаће могућност да се определи да ли жели да учествује у ближој сарадњи у области унитарне патентне заштите.

³⁰ Радни документ Комисије, Процена утицаја, СЕЦ (2011) 482 final, 13. април 2011.

³¹ Закон о патентима, „Службени гласник РС“, бр. 99/11.

³² Закон о потврђивању Уговора о сарадњи у области патената, са правилником за спровођење уговора о сарадњи у области патента, „Службени лист СРЈ - Међународни уговори“, бр. 3/96.

³³ Закон о потврђивању Конвенције о признавању европских патената - Конвенција о европском патенту од 5. октобра 1973, са изменама члана 63. Конвенције о европском патенту од 17. децембра 1991. године и изменама од 29. новембра 2000. године, „Службени гласник РС - Међународни уговори“ бр. 5/10.

6. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Патент као субјективно право, које за предмет има патентирани проналазак, представља важан чинилац економског раста. То је препознато још крајем 19. века и од тада до данас континуирано се улажу напори у циљу унапређења система заштите проналазака на међународном и европском нивоу – почевши од Париске конвенције из 1883. године, преко Уговора о сарадњи у области патената из 1970. године, па до Конвенције о издавању европских патената из 1973. године. Ипак, ниједан од постојећих инструмената међународног права не може на адекватан начин одговорити на потребе корисника. Док УСП није замишљен да делује у смеру уједначавања националних прописа о патентима држава чланица, највећи недостатак регионалног система заснованог на КЕП-у јесте територијална ограниченост европског патента само на назначене државе, у којима је понаособ валидиран.

Значај успостављања јединственог система заштите проналазака на територији Европских заједница/ Европске уније државе чланице препознале су још крајем педесетих година 20. века. Међутим, рад на његовом установљењу одужио се због неслагања земаља у вези са појединим аспектима заштите. Најзад, у децембру 2012. године усвојен је тзв. патетни законодавни пакет којим се успоставља унитарна патентна заштита на територији држава чланица које учествују у ближој сарадњи.

Иако је у академским круговима и даље присутан скептичан тон,³⁴ званичници ЕУ тврде да ће, ако довољан број држава чланица ратификује СЈПС, таксе не буду превисоке, а судије ЈПС компетентне, унитарна патентна заштита представљати напредак у односу на постојећи систем заштите проналазака у Европи или ће му бар бити озбиљна алтернатива. У овом тренутку, док унитарна патентна заштита још није почела да се примењује, преурањено је дати коначни суд о томе да ли ће нови систем обезбедити ефикаснију и јефтинију заштиту. А време ће најбоље показати да ли овако конципирана унитарна патентна заштита може да одговори на потребе корисника у Европи.

³⁴ Вид. Thomas Jaeger, „What's in the Unitary Patent Package?“, *Max Plank Institute for Innovation and Competition Research Paper*, 14-08, 1–29; Hilty Reto *et al.*, „The Unitary Patent Package: Twelve reasons for concern“, *Max Planck Institute for Intellectual Property and Competition Law Research Paper* 12-12, 1–12.

Jelena ČERANIĆ, LL.D.

Research fellow at the Institute of Comparative Law in Belgrade,
Assistant Professor at the Faculty of Law of the University of Banja Luka

PATENT PROTECTION OF INVENTIONS IN INTERNATIONAL,
EUROPEAN AND NATIONAL LAW

Summary

Nowadays patent protection can be obtained in three ways: first, through national patent offices which grant national patents based on the national patent law valid for the respective national territory; second, by the European Patent Office, which grants European patents based on the European Patent Convention; and third, on the base of Patent Cooperation Treaty. Until the end of 19th century the nature and the extent of patent protection had a national range. However, the rapid technological development influenced the patent owners to expand their patent protection abroad. First of all, in 1883 the Paris Convention was adopted as an umbrella document in the area of industrial property law. In accordance with its provisions, in 1970 the Patent Cooperation Treaty was signed. Under this Treaty, open for all countries in the world, only the procedure of examination of patentability of inventions is centralized, while the patents are indeed granted by national patent offices. When it comes to the European continent, European Patent Convention was adopted in 1973. This regional convention has never been a part of *acquis coomunautaire*. Therefore, the EU put a lot of effort into establishment of an EU patent protection system applicable across the territory of EU Member States only. Finally, in December 2012 the European Parliament and the Council adopted the unitary patent package consisted of three components: two regulations (Regulation (EU) No 1257/2012 implementing enhanced cooperation in the area of the creation of the unitary patent protection and Council Regulation (EU) No 1260/2012 implementing enhanced cooperation in the area of the creation of the unitary patent protection with regard to the applicable translation agreements) and the Agreement on a Unified Patent Court.

Key words: *national patent, European patent, unitary patent, international law, European Union.*

ЛИТЕРАТУРА

1. Addor Felix, Mund Claudia, „A Patent Court for Europe”, *4th St. Gallen International Dispute Resolution Conference*, University of St. Gallen, 2012, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2236470, приступ 22. март 2017;
2. Вукадиновић Радован, „Диференцијална интеграција као спасоносни метод интеграције или дезинтеграције ЕУ“, *Правна ријеч*, бр. 39/2014;
3. Марковић Слободан, Поповић Душан, *Право интелектуалне својине*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2013;
4. Марковић Слободан, *Право интелектуалне својине и информационо друштво*, Службени гласник, Београд, 2014;
5. Machek Nina, „How 'Unitary' is the Unitary Patent?”, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2407357, приступ 22. март 2017.
6. Marc Rees, „Le brevet unique européen et logiciel”, <http://www.pcinpact.com/dossier/brevet-unitaire-europeen-logiciel-/205-5.htm>, приступ: 14. март 2017.
7. Теранић Јелена, *Унитарни патент*, Институт за упоредно право у Београду, Правни факултет Универзитета у Бањалуци, Београд, 2015;
8. Теранић Јелена, „О успостављању јединственог поступка решавања патентних спорова у Европи“, *Право и привреда*, бр. 7–9/2014;
9. Теранић Јелена, „Предлог новог система заштите проналазака у ЕУ – патент Уније“, *Право и привреда*, бр. 7-9/2012;
10. Теранић Јелена, „Механизам ближе сарадње – од Уговора из Амстердама до Уговора из Лисабона“, *Правни живот*, бр. 12/2010;
11. Jaeger Thomas, „What's in the Unitary Patent Package?”, *Max Planck Institute for Innovation and Competition Research Paper*, бр. 14-08;
12. Hilty Reto, Jaeger Thomas, Lamping Matthias, Ullrich Hans, „The Unitary Patent Package: Twelve reasons for concern”, *Max Planck Institute for Intellectual Property and Competition Law Research Paper*, бр. 12-12;
13. Ullrich Hans, „Select from Within the System: The European Patent With Unitary Effect”, *Max Planck Institute for Intellectual Property and Competition Law Research Paper*, бр. 12-11
14. Ullrich Hans, „Harmonizing Patent Law: The Untamable Union Patent”, *Max Planck Institute for Intellectual Property and Competition Law Research Paper*, бр. 2012-03.